

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять з дисципліни «Основи сталого розвитку»
здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньою програмою «Управління проєктами»
зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07
«Управління та адміністрування»
денної та заочної форм навчання

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Основи сталого розвитку» здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Управління проєктами» зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання / Укл.: В.В.Круглікова. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2025. 37 с

Укладач: Круглікова В.В., к.е.н, доц.

Рецензент : Левченко Н.М., д. з держ. упр., проф.

Відповідальний за випуск: Ткаченко А.М. д.е.н., проф., зав.каф.
БТУ

Затверджено
на засіданні кафедри
«Бізнесу та управління»
Протокол № 2 від 28.08.25
Рекомендовано до видання

НМК
Факультет бізнес-технологій та економіки
Протокол №1 від. 29.08.25

ЗМІСТ

Загальні положення	4
Плани практичнихзанять	6
Тема 1 Виникнення та розвиток концепції сталого розвитку	6
Тема 2. Роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку	6
Тема 3. Проблемне поле сталого розвитку	7
Тема 4. Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки.	8
Тема 5. Соціальні виклики в сучасному світі	
Тема 6.можливості збереження природної основи сталого розвитку	
Тема 7. Зелена економіка як механізм реалізації концепції сталого розвитку	
Тема 8. Проблема збереження ресурсів України	11
Тема 9. Проблема забруднення навколишнього середовища	11
Тема 10. Україна на шляху сталого розвитку	12
Теми рефератів з дисципліни «Основи сталого розвитку»	14
Рекомендована література	16

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні вказівки для проведення практичних занять з «Основи сталого розвитку здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Управління проєктами» зі спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» денної та заочної форм навчання .

Метою викладання даної навчальної дисципліни є вивчення теоретичних та прикладних аспектів переходу суспільства на модель стійкого розвитку на глобальному, міжнаціональному, національному, регіональному та локальному рівнях.

Для цього необхідним є виконання таких завдань:

- ознайомити студентів з проблемами розвитку людства у його взаємодії з природою;
- розкрити сутність поняття «сталий (збалансований) розвиток» та основні трансформації, пов'язані з розвитком даної концепції;
- охарактеризувати глобальні та регіональні політичні проблеми;
- розкрити сутність демографічних проблем, пов'язаних з природним тамеханічним рухом населення та їх наслідки;
- висвітлити проблему обмеженості природних ресурсів: паливних, земельних, водних, лісових;
- розкрити різні аспекти прояву поляризації економічного розвитку, проілюструвати глибину поляризації на прикладі окремих країн та регіонів світу;
- показати можливості наближення до моделі сталого розвитку через вирішення соціальних проблем;
- визначити підходи, можливості і перспективи вирішення сучасних проблем взаємодії суспільства і природи на принципах концепції сталого (збалансованого) розвитку;
- визначити підходи, можливості і перспективи вирішення сучасних проблем взаємодії суспільства і природи в межах території України на принципах концепції сталого (збалансованого) розвитку.

За період вивчення дисципліни «Основи сталого розвитку», студенти виконують завдання, які складаються з теоретичних питань для обговорення за всіма темами. Варіант обирається за журналом академічної групи.

Робота з модулем передбачає засвоєння лекційного матеріалу, участь у обговоренні питань під час практичних занять, написання реферату (окремими студентами), самостійну роботу над окремими питаннями теми та контроль у формі тестування.

Таблиця 1 .-Після опрацювання тем, студент може отримати такі бали:

	Види роботи	Кількіс ть	Оцінка за 1 вид роботи	Всього за вид
1	Конспект лекцій	1	10	10
2	Рішення і здані задачі (1 комплект)	7	5	35
3	Робота в аудиторії (оцінки, які студент отримувач на занятті)	1	5	5
4	Тести для поточного контролю	7	5	35
5	Самостійна робота студента	1	5	10
7	Присутність на заняттях	1	5	5
	РАЗОМ			100 балів

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема 1 Виникнення та розвиток концепції сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Визначення категорії «Сталий розвиток».
2. Тенденції розвитку людства в контексті взаємодії суспільства і природи.
3. Теорія В.І. Вернадського про ноосферу та її зв'язок з теорією сталого розвитку.
4. Роботи членів Римського клубу.
5. Роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку.

Тест

1. Критерієм використання природних ресурсів у науці слугує:
 - a. економічна оцінка;
 - b. вартість ресурсів;
 - c. економічна оцінка, тобто вартість ресурсів;
 - d. загальна оцінка.
2. В Україні створені такі державні кадастри:
 - a. родовищ і проявів корисних копалин;
 - b. родовищ і проявів корисних копалин, водний, земельний, лісовий, рослинного світу, тваринного світу;
 - c. родовищ і проявів корисних копалин, водний, земельний, лісовий, рослинного світу, тваринного світу, територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
 - d. об'єктів природно-заповідного фонду.

3. Концепцію сталого розвитку було розроблено

- a. на початку 90-х років XX ст.;
- b. у зв'язку з наростанням глобальної кризи у сфері природокористування;
- c. на початку 90-х років XX ст. у зв'язку з наростанням глобальної кризи у сфері природокористування, що становить загрозу для існування прийдешніх поколінь;
- d. на початку 90-х років XXI ст. у зв'язку з наростанням глобальної кризи у сфері природокористування, що становить загрозу для існування прийдешніх поколінь.

4. Сталий розвиток – це:

- a. загальна концепція;
- b. загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь з урахуванням їхньої потреби в безпечному і здоровому довкіллі;
- c. концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь з урахуванням їхньої потреби в безпечному і здоровому довкіллі;
- d. загальна концепція щодо необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь.

5. Концепція сталого розвитку «сталого розвитку» зародилася :

- a. у 80-х роках ххі ст.;
- b. у 90-х роках хх ст.;
- c. у 80-х роках хіх ст.;
- d. у 80-х роках хх ст.

Запитання про самоконтролю

1. Розкрийте сутність сталого розвитку.

2. Дайте визначення екологічної кризи. Які екологічні кризи були в історії людства?
3. В чому полягає сутність інвайроменталістських теорій? Які інвайроменталістські теорії Ви знаєте?
4. Які умови формування ноосфери визначив В.І. Вернадський?
5. Якою є роль Римського клубу у вирішенні глобальних проблем людства?

Практичне заняття № 2

Тема 2. Роль ООН у визначенні та втіленні ідей сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Система організацій об'єднаних націй.
2. Принципи ООН та зв'язок з спеціалізованими організаціями
3. Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.).
4. Саміт тисячоліття.
5. Цілі розвитку тисячоліття.

Тест

1. Автором економічної теорії сталого розвитку є:
 - a. Вернадський;
 - a. Ламарк;
 - b. Герман Дейлі;
 - c. Е. Леруа.
2. «Всесвітню стратегію охорони природи» було прийнято
 - a. у 1980 р.;

- b. у 1990 р.;
- c. у 2000 р.;
- d. у 2015 р.

3. У 1987 р. в доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародна комісія з навколишнього середовища і розвитку:

- a. приділила основну увагу необхідності сталого розвитку, який забезпечує потреби нинішнього покоління;
- b. приділила основну увагу необхідності сталого розвитку, який не перешкоджає майбутньому поколінню задовольняти свої потреби;
- c. приділила основну увагу необхідності сталого розвитку, який забезпечує потреби нинішнього покоління і не перешкоджає майбутньому поколінню задовольняти свої потреби;
- d. не приділила уваги необхідності сталого розвитку.

4. Важливим етапом втілення ідей сталого розвитку на міждержавному рівні було проведення:

- a. світового саміту зі сталого розвитку (саміт землі - 2002) на рівні керівників країн та урядів світу в Йоганнесбурзі (південна африка) у 2002 р.;
- b. світового саміту зі сталого розвитку (саміт землі - 2004) на рівні керівників країн та урядів світу в Йоганнесбурзі;
- c. саміту зі сталого розвитку;
- d. саміт землі - 2002р.

5. Провідна ідея сталого розвитку полягає в тому, щоб:

- a. людство зберегло довкілля;
- b. людство позбулося дискримінації людей за етнічними, расовими ознаками.
- c. людство, не знижуючи темпів економічного зростання, зберегло довкілля, позбулося бідності, дискримінації людей за етнічними, расовими чи статевими ознаками.

- d. людство позбулося бідності, дискримінації людей за статевими ознаками.

Запитання про самоконтролю

1. Якими є основні негативні наслідки розвитку світу?
2. Що є метою ООН?
3. Чим викликане підвищення ролі ООН в сучасному світі?
4. Охарактеризуйте структуру ООН у контексті її відповідності завданням переходу до сталого розвитку.
5. Розкрийте функціональне призначення спеціалізованих установ ООН.
6. Охарактеризуйте результати Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992р.).
7. Яка роль відведена «Порядку денному на XXI століття»?
8. Розкрийте основні принципи Декларації Ріо.

Практичне заняття № 3

Тема 3 : Проблемне поле сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Причини загострення глобальних проблем людства в кінці XX – на поч. XXI ст.
2. Загрози природно-екологічного характеру.
3. Глобальні соціальні проблеми.
4. Політичні конфлікти як чинник дестабілізації соціально-економічного розвитку.
5. Економічні проблеми розвитку.

Тест

1. Основними цілями сталого розвитку є
 - a. економічне зростання;
 - b. захист довкілля;
 - c. соціальна справедливість;
 - d. економічне зростання, захист довкілля і соціальна справедливість.
2. В Україні сталий розвиток розуміють як:
 - a. неухильне зростання економічних показників країни;
 - b. поліпшення санітарних умов проживання і праці людей;
 - c. здійснення безсистемних заходів щодо збереження довкілля;
 - d. неухильне зростання економічних показників країни. Інколи до цього додають здійснення безсистемних заходів щодо збереження довкілля та поліпшення санітарних умов проживання і праці людей.
3. Концепція сталого розвитку ґрунтується на таких головних принципах:
 - a. людство здатне надати розвиткові сталого і тривалого характеру; обмеженість природних ресурсів відносна;
 - b. одна з головних причин екологічних та інших катастроф - злидні; необхідно встановити баланс між рівнем життя людей та екологічними можливостями планети; темпи зростання чисельності населення варто узгодити з можливостями географічної оболонки землі;
 - c. людство здатне надати розвиткові сталого і тривалого характеру; обмеженість природних ресурсів відносна;
 - d. темпи зростання чисельності населення варто узгодити з можливостями географічної оболонки землі.
4. Концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання основних поглядів:

- a. економічного;
- b. економічного, соціального ;
- c. економічного, соціального та екологічного.;
- d. екологічного.

5. Економічний складник передбачає:

- a. оптимальне використання обмежених ресурсів і використання екологічних - природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій;
- b. зорієнтований на людину, на зменшення конфліктів між людьми;
- c. складник сталого розвитку має забезпечувати цілісність природних систем;
- d. використання екологічних - природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій.

Запитання про самоконтролю

- 1. Розкрийте сутність демографічних проблем людства.
- 2. Перелічіть парникові гази. Внесок якого з них є найбільш відчутним?
- 3. Які виділяються рівні біорізноманіття? Розкрийте зв'язок між ними.
- 4. Якими є наслідки збільшення частоти і масштабів НС?
- 5. У чому полягають загрози формування суспільства споживання?

Практичне заняття № 4

Тема 4 : Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки.

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Роль глобалізації у загостренні проблем сталого розвитку.
2. Поляризація економічного розвитку та методи її виміру.
3. Проблема дефіциту ресурсів розвитку суспільства.
4. Проблема бідності та можливості її вирішення.

Тест

1. Принципи природокористування:
 - a. певні економічно обґрунтовані правила поведінки людини;
 - b. певні науково обґрунтовані правила поведінки людини і суспільства в природному середовищі;
 - c. певні економічно обґрунтовані правила поведінки людини і суспільства в природному середовищі;
 - d. загальні правила поведінки людини і суспільства в природному середовищі.
2. Концепція сталого розвитку передбачає такі принципи раціонального природокористування:
 - a. «нульовий рівень» споживання природних ресурсів, відповідність антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону;
 - b. збереження цілісності природних систем, збереження природно зумовленого кругообігу речовин;
 - c. погодження виробничого і природного ритмів, пріоритетність екологічної оптимальності;

- d. «нульовий рівень» споживання природних ресурсів, відповідність антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалові регіону, збереження цілісності природних систем, збереження природно зумовленого кругообігу речовин, погодження виробничого і природного ритмів, пріоритетність екологічної оптимальності.

3. «Нульовий рівень» споживання природних ресурсів-це:

- a. споживання за попередній рік, а на наступний - обмежується державою чітко визначеним коефіцієнтом (зазвичай 2-7 %);
- b. такий рівень у разі недотримання якого з порушників стягують штраф, який перевищує прибутки підприємства;
- c. на наступний - обмежується державою чітко визначеним коефіцієнтом (зазвичай 2-7 %);
- d. споживання за попередній рік.

4. Осушення боліт спричинюється:

- a. Обмілінням річок;
- b. Обмілінням річок, усиханням лісів, порушенням режиму підземних вод;
- c. усиханням лісів;
- d. порушенням режиму підземних вод.

5. Принцип збереження природно зумовленого кругообігу речовин у процесі антропогенної діяльності полягає у:

- a. використанні ресурсів за замкненим циклом (без відходів) і комплексній переробці сировини, коли відходи одного виробництва стають сировиною для іншого;
- b. використанні ресурсів за замкненим циклом;
- c. комплексній переробці сировини;
- d. ситуації, коли відходи одного виробництва стають сировиною для іншого.

Запитання про самоконтролю

1. Дайте визначення глобалізації. Якими є форми її прояву?
2. За якими показниками оцінюється рівень глобалізації країн світу?
3. За якими показниками оцінюється рівень економічного розвитку країн світу? У яких випадках вони використовуються?
4. Оцініть рівень поляризації економічного простору на рівні країн світу. Якими є тенденції цього процесу.
5. Дайте визначення явища декаплінгу.
6. Дайте визначення абсолютної бідності. Для яких регіонів світу вона характерна в найбільшій мірі?

Практичне заняття № 5

Тема5. Соціальні виклики в сучасному світі

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Демографічна ситуація в світі: пошук балансу.
2. Основні типи соціального відторгнення і політика соціального залучення. Регіональний розподіл за гостротою проблем голоду, поширення хвороб, стану здоров'я матерів та дітей.
3. Проблеми ринку праці та міжнародних міграцій.
4. Гендерна рівність в контексті стійкого розвитку.

Тест

1. Внаслідок різних вимог, щодо умов середовища існування, розрізняють наступні підходи до оцінки екологічного стану

об'єктів (виберіть зайве):

- a. об'єктивний підхід (для природних екосистем);
- b. суб'єктивно-об'єктивний підхід (для природно-антропогенних та антропогенних екосистем);
- c. екологічний підхід (для екосистем всіх типів);
- d. суб'єктивний підхід (для соціуму).

2. Основними завданнями екологічної безпеки є (виберіть зайве):

- a. порівняння методик попередження та зменшення порушення екологічного стану об'єктів довкілля;
- b. вивчення природних в антропогенних катастроф та інших явищ, які зумовлюють порушення екологічної безпеки;
- c. вироблення механізму впливу на промислові підприємства та розрахунок плати за забруднення довкілля;
- d. виділення та оцінка джерел порушення екологічної безпеки;
- e. розгляд вихідних показників, які необхідні для прогнозування можливості виникнення несприятливих екологічних ситуацій у межах екосистем різного рівня і попередньої оцінки можливих наслідків;
- f. розгляд нормативних документів (і вироблення рекомендацій) при визначенні рівня антропогенного навантаження на екосистеми, які необхідні для оцінки взаємодій в системі «суспільство – природне середовище».

3. Екологічний стан (екологічну ситуацію) об'єктів навколишнього природного середовища оцінюють за екологічними показниками, які поділяють на три групи. Що характеризують показники еколого-ресурсного потенціалу екосистем?

- a. вплив на екосистему;
- b. структуру об'єкту;
- c. здатність протистояти зовнішньому впливу;

- d. речовинний склад компонентів екосистеми.
4. Екологічна ситуація – це сукупність екологічних станів об'єктів в межах певної території в певний проміжок часу, з врахуванням можливих змін. Як поняття екологічна ситуація і екологічний резерв системи пов'язані між собою?
- a. доповнюють одне одного, адже екологічна ситуація – це відхилення екологічного стану об'єкту від норми, а екологічний резерв – ступінь наближення екологічного стану об'єкту до критичних меж;
 - b. це тотожні поняття, які мають лише різну назву;
 - c. це непов'язані поняття;
 - d. це поняття, які використовуються для характеристики різних об'єктів.
5. Як співставляються поняття загроза та ризик?
- a. ці поняття є тотожними;
 - b. загроза – це явище, внаслідок чого можуть виникати негативні наслідки, а ризик – частота реалізації загрози;
 - c. ризик – це джерело небезпеки, а загроза – небезпека прояву ризику;
 - d. ризик носить якісний характер, тоді як загроза – кількісний.

Запитання про самоконтролю

1. Які регіони та країни світу мають найвищі темпи природного приросту населення? У чому полягає загроза цього процесу?
2. Розкрийте механізм подолання демографічної кризи у розвинених країнах світу. Які інструменти є найбільш ефективними?
3. Дайте визначення поняттю соціального відторгнення. Стосовно яких сфер громадяни відчують соціальне відторгнення?
4. Назвіть основні причини міжнародних міграцій. У чому

- полягають позитивні та негативні ефекти міграцій?
5. За якими показниками оцінюється гендерна рівність? Яка ситуація з гендерною рівністю в Україні?

Практичне заняття № 6

Тема 6 : Можливості збереження природної основи сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Джерела та шляхи забруднення навколишнього природного середовища.
2. Проблема глобальної зміни клімату та механізми її вирішення.
3. Забезпеченість людства водними ресурсами.
4. Стан вод Світового океану в контексті збереження ресурсного потенціалу та стійкості природних екосистем.
5. Проблема збереження лісів.

Тест

1. Економічний підхід до оцінки екологічних ситуацій передбачає:
 - a. оцінку витрат на природоохоронну діяльність;
 - b. оцінку страхових витрат;
 - c. оцінку ступеня деградації екологічних об'єктів;
 - d. оцінку витрат на компенсацію втрат або інших наслідків.
2. За А. Маслоу, найбільш пріоритетними потребами людини є:
 - a. духовні;

- b. престиж;
- c. соціальні;
- d. фізіологічні;
- e. особиста безпека.

3. У відповідності із Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»⁷, *екологічна безпека* є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людини. При цьому формується нова система (природні, виробничі та соціальні складові), яка повинна відповідати вимогам (виберіть зайве):

- a. санітарно-гігієнічним, естетичним і матеріальним потребам людини;
- b. підтриманню здатності біосфери в цілому до саморегуляції;
- c. збереженню природно-ресурсного і екологічного потенціалу природних екосистем;
- d. створенню нових видів флори і фауни.

4. При оцінюванні екологічного стану об'єктів навколишнього природного середовища враховують реакцію екосистем на зовнішній вплив (збурення). Від чого залежить така реакція (виберіть зайве)?

- a. від сили зовнішнього впливу та його систематичності;
- b. від часового збігу чутливості системи та зовнішнього впливу (з врахуванням природи впливу);
- c. від стійкості екосистеми (природно-ресурсного потенціалу);
- d. від густоти розміщення технічних об'єктів.

5. Згідно сучасних уявлень про співвідношення потреб людини, необхідно:

- a. оптимізація первинних і вторинних потреб, з мінімізацією

- псевдо потреб;
- b. виключення первинних (базових, елементарних) потреб, з оптимізацією вторинних (інформаційних) потреб;
- c. стимулювання псевдопотреб, з мінімізацією первинних і вторинних потреб;
- d. підтримання і забезпечення всіх потреб людини.

Запитання про самоконтролю

1. Назвіть основних забруднювачів повітря. Якими є негативні наслідки забруднення повітря?
2. Для вирішення якої глобальної проблеми було підписано Монреальський протокол? У чому полягає його зміст?
3. Якими є наслідки глобального потепління?
4. Назвіть причини нестачі прісної води в світі.
5. Які причини закислення вод Світового океану? У чому полягають його негативні наслідки?
6. Назвіть основні екостабілізуючі регіони планети.

Практичне заняття № 7

Тема 7 Зелена економіка як механізм реалізації концепції сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Поняття про зелену економіку, чинники її формування.
2. Структура зеленої економіки.
3. Стимулювання трансформацій в напрямі зеленої економіки на глобальному та міжнаціональному рівнях.
4. Бізнес-ініціативи щодо розвитку зеленої економіки.
5. Зелені міста, перспективи їх розвитку в світі та Україні.

Тест

1. Для природних екологічних систем норму стану системи обирають (виберіть зайве):
 - a. методом аналогії;
 - b. на основі вимог і потреб суспільства;
 - c. на основі історичних даних;
 - d. теоретичним шляхом;
 - e. статистичним методом.
2. В основі стратегії управління екологічною безпекою лежить:
 - a. концепція сталого розвитку;
 - b. концепція еволюції;
 - c. концепція антропоцентризму;
 - d. концепція ненульового ризику.
3. Який рівень екологічної безпеки найбільш усвідомлюється пересічними громадянами?
 - a. глобальний;
 - b. національний (загальнодержавний);
 - c. регіональний;
 - d. індивідуальний (локальний).
4. Суб'єктивно-об'єктивний підхід при оцінці екологічного стану об'єктів реалізується у:
 - a. суспільстві;
 - b. природному середовищі;
 - c. довкіллі людини;
 - d. будь-якому середовищі.
5. За ступенем відхилення від норми (стану), екологічні ситуації поділяють на умовно сприятливі, задовільні, напружені, критичні (кризові) та катастрофічні. Чим принципово відрізняються катастрофічні екологічні ситуації:

- a. проявляються тривалий час на значних територіях, а викликані зміни в екосистемах носять незворотній характер;
- b. проявляються лише в природному середовищі;
- c. характерні лише для антропогенних та природно-антропогенних екосистем;
- d. після припинення зовнішнього впливу (усунення фактору виникнення) можлива нормалізація екологічного стану об'єктів.

Запитання про самоконтролю

- 1. Дайте визначення зеленої економіки. Якою є її структура?
- 2. Які країни є лідерами у розвитку зеленої економіки?
- 3. Перелічіть економічні та адміністративні інструменти формування зеленої економіки.
- 4. Яким основним критерієм має відповідати зелене місто? Наведіть приклади таких міст.
- 5. Оцініть перспективи України щодо розвитку зеленої економіки?

Практичне заняття № 8

Тема 8. Проблема збереження ресурсів України

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

- 1. Поняття відходів, їх характеристика та класифікація. Загальний огляд матеріальних потоків в Україні. Негативні наслідки складування відходів. Значення відходів у ресурсозбереженні.

2. Науково-технічний прогрес – основа раціонального використання природних ресурсів. Види технологій, їх характеристика, переваги та недоліки.
3. Вторинна сировина, її різновиди та напрямки використання. Ефективність використання вторинних матеріальних ресурсів.
4. Еколого-економічні пріоритети у вирішенні проблеми відходів. Критерії оцінки рішень проблеми відходів.

Тест

1. На генетичному рівні можуть відбуватися мутації внаслідок дії забруднень:
 - a. в статевих клітинах;
 - b. в соматичних клітинах;
 - c. в статевих і соматичних клітинах.
2. Найнебезпечніші забруднення біологічного характеру можуть бути:
 - a. позакромосомними генетичними утвореннями (плазмідами) та вірусами;
 - b. деякими комахами та іншими тваринами;
 - c. отруйними та алергенними рослинами.
3. Забруднення визивають в біомембранах:
 - a. порушення їх проникливості і структури;
 - b. зміну їх хімічного складу;
 - c. деструкцію ліпідів.
4. В онтогенезі забруднення визивають:
 - a. порушення процесів росту та розмноження;
 - b. захворювання тварин, рослин;
 - c. підсилення темпів росту;
 - d. зменшення темпів росту.

Запитання про самоконтролю

1. Методика оцінки економічної ефективності конкретних заходів щодо знешкодження відходів в Україні.
2. Мета, завдання та результати екологічного аудиту відходів в окремих громадах Запорізької області.

Практичне заняття № 9

Тема 9. Проблема забруднення навколишнього середовища

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Забруднення Світового океану.
2. Виснаження ресурсів Світового океану.
3. Проблеми загострення боротьби за право використання акваторій Світового океану.
4. Проблеми України з використання шельфу Чорного моря.
5. Поняття та види рециклінгу. Види відходів, придатних для використання.
6. Зарубіжний досвід поводження з відходами.
7. Поводження з твердими побутовими відходами.
8. Напрями та механізм державної політики поводження з відходами в Україні

Тест

1. Біорізноманіття - це:
 - a. сукупність живих організмів відповідної ландшафтно-географічної зони;
 - b. сукупність живих організмів планети;
 - c. тваринні ресурси Землі;

- d. рослинні ресурси Землі.
2. Цілями збереження біорізномайття є:
- a. набрання чинності Конвенції по біорозмаїттю;
 - b. регулярне висвітлення в ЗМІ стану екосистем планет;
 - c. комплекс урядових, наукових, соціальних і технологічних рішень, що направлені на збереження біорозмаїття.
3. Управління збереженням біорозмаїття вимагає:
- a. створення об'єктів ПЗФ;
 - b. комплекс урядових, наукових, фінансових, технологічних та інформаційних заходів, що дозволяє зберігати або відновлювати біорозмаїття;
 - c. інвентаризацію біологічних ресурсів.
4. Реалізація проектів збереження біорозмаїття:
- a. дозволить зберегти сталість екосистем;
 - b. буде підтримувати окремі екосистеми;
 - c. дозволить створити мережу ПЗФ: є основою для раціонального використання біологічних ресурсів.
5. Еталонами природи є:
- a. національні природні парки;
 - b. природні заповідники;
 - c. заказники;
 - d. рекреаційні зони.

Запитання про самоконтролю

1. Назвіть основних забруднювачів повітря. Якими є негативні наслідки забруднення повітря?
2. Для вирішення якої глобальної проблеми було підписано Монреальський протокол? У чому полягає його зміст?

3. Якими є наслідки глобального потепління?
4. Назвіть причини нестачі прісної води в світі.
5. Які причини закислення вод Світового океану? У чому полягають його негативні наслідки?
6. Назвіть основні екостабілізуючі регіони планети.

Практичне заняття № 10

Тема 10 Україна на шляху сталого розвитку

План заняття

Теоретичні питання для обговорення

1. Місцевий розвиток у контексті національних, регіональних та європейських тенденцій.
2. Розуміння й виміри (галузі) місцевого економічного розвитку
3. Вектори діяльності місцевих влад для забезпечення сталого розвитку
4. Успішний кейс моделі місцевого економічного розвитку.
5. Мереф'янська міська об'єднана територіальна громада (Харківська область), як позитивний результат місцевого сталого розвитку.

Практичні завдання

Проаналізуйте успішні кейси моделей місцевого економічного розвитку:

1. Біловодська селищна об'єднана територіальна громада (Луганська область)
2. Брошнів-Осадська селищна об'єднана територіальна громада (Івано-Франківська область)

3. Ланчинська селищна об'єднана територіальна громада (Івано-Франківська область)
4. Мереф'янська міська об'єднана територіальна громада (Харківська область)
5. Тячівська міська об'єднана територіальна громада (Закарпатська область)
6. Піщанська сільська об'єднана територіальна громада (Полтавська область)
7. Узинська міська об'єднана територіальна громада (Київська область)
8. Каланчацька селищна об'єднана територіальна громада (Херсонська область)
9. Помічнлянська міська об'єднана територіальна громада (Кіровоградська область)
10. Лановецька міська об'єднана територіальна громада (Тернопільська область)
11. Сатанівська селищна об'єднана територіальна громада (Хмельницька область)
12. Крупецька сільська об'єднана територіальна громада (Рівненська область)

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

1. Подолання бідності у всіх її формах та усюди .
2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства.
3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці.
4. Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх.
5. Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток.

6. Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх.
7. Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх.
8. Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх.
9. Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям .
10. Скорочення нерівності всередині країн і між ними.
11. Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів.
12. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва.
13. Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату й його наслідками.
14. Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку.
15. Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.
16. Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях.
17. Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. 1. Аналітичний звіт «Підходи до впровадження розумної спеціалізації на регіональному рівні». URL : <https://eap->

csf.eu/wp-content/uploads/SMART-specialization_BELARUS.pdf.

2. Бауман Ю. Т. Роль територіальних громад у повоєнному відновленні України: механізми залучення фінансування (адмініс- тративно-правовий аспект). *Муниципальна реформа в контексті євроінтеграції України: позиція влади, науковців, профспілок та громадськості* : збірник тез доповідей Сьомої щорічної всеукраїн- ської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 серпня 2023 р. С. 72–76.
3. Білоруська К. Соціальні ініціативи. Чи стане український бізнес відповідальним. URL : <https://nv.ua/ukr/biz/experts/socialni-ukrajinskiy-biznes-vidpovidalnim-50051904.html>
4. Бостром Нік. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розви- тку розумних машин / пер. з англ. А. Яшук. К. : Наш формат, 2020. 408 с.
5. Будько О. В., Галатов Б. М. Корпоративна соціальна від- повідальність як інструмент бізнес-стратегії розвитку підпри- ємств. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 1 (6). С. 47–59.
6. О. М. Вітер, О. В. Килин, Н. М. Стручок. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 16. С. 15–21.
7. Гриценко А. А. Економічні суперечності глобалізації і локалізації та їх сучасні прояви. *Економічна теорія*. 2022. № 4. С. 5–29.
8. Громоздова Л., Громоздов В. Глобальні цілі сталого розвитку в регіональній політиці України. *Міжнародна економічна політика*. 2017. № 2. С. 173–187.
9. Економіка та управління персоналом: магістерський курс : навчальний посібник / Шубалий О. М., Рудь Н. Т., Дзямулич М. І., Нужна О. А., Гордійчук А. І., Шубала І. В., Косінський П. М., Хілуха О. А. ; за заг. ред. О. М. Шубалого. Луцьк : Надстир'я, 2024. 344 с.
10. ЄС-Україна: постійна підтримка і майбутня відбудова (нова інфографіка). URL : https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/STR_ReliefandReconstruction%20_Factsheet-UKR_1.pdf
11. Жаліло Я. А. Пріоритет «згуртована країна» у вимірах ре-

гіональних стратегій. К. : УНЦПД, 2020. 32 с.

12. Жирук Т. В. Загальнотеоретичні особливості та види інвестицій в нерухомість в Україні та країнах Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3457/3385>
13. Жученко С. В. Фінансування соціального та доступного житла в контексті досягнення цілей сталого розвитку : дис. ... д-ра філос. : 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. Суми, 2023. 253 с.
14. Завгородня С. Інвестиції у первинну житлову нерухомість у період війни / Центр економічних і соціальних досліджень НІСД. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-08/az_nerukhomist_13082024.pdf
15. Зелений і безпечний Європейський Союз : монографія / А. О. Бояр (кер. авт. кол.), І. В. Кицюк, Н. І. Романюк та ін. ; за ред. А. О. Бояра, В. Й. Лажніка. Луцьк : Вежадрук, 2023. 592 с.
16. Івахненко А. В. Пріоритетні напрями міжнародних інвестицій в сучасній українській економіці. *Вісник НТУ «ХПІ» (еко- номічні науки)*. 2020. С. 78.
17. Коляда Т. А. Інвестиційні інструменти післявоєнного відновлення територіальних громад України. *Економіка відновлення міст* : збірник матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму / Київський національний економічний університеті імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 22–23 березня 2023 року. К. : КНЕУ, 2023. 410 с.
18. Коляда Т. А. Фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад України як чинник реальної децентралізації повоєнного відновлення. *Бізнес Інформ*. 2024. № 7. С. 385–393.
19. Коляда Т. А., Прозоров Ю. В. Новітні цифрові фінансові інструменти: сутність і перспективи використання при відбудові постраждалих територіальних громад України. *Проблеми економіки*. 2024. № 2 (60). С. 247–253.
20. Косич М. В. Досвід післявоєнного відновлення країн світу: уроки для України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2024. № 86. С. 106–113.
21. Креативна економіка, діджиталізація бізнесу і сталий розвиток

: методичні вказівки до теоретико-практичного курсу / Гобир І. Б., Паневник Т. М., Побігун С. А., Войтків Л. С., Мельни-чук І. В., Обельницька Х. В., Кравченко В. Ю. Івано-Франківськ, 2023. 69 с.

22. Креативна економіка: нова економічна епоха ХХІ ст. Концепт креативної економіки «Глобальні тренди, потенціал та перспективи розвитку креативної економіки в Україні» / Центр розвитку креативної економіки. 2021. 68 с.
23. Мартиненко В. В. Реалізація політик сталого розвитку в умовах фінансової децентралізації: досвід країн ЄС. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3. С. 50–56.
24. Мацука В. М. Інвестиційна діяльність України в глобальному середовищі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. С. 22–23.
25. Михайлов Д. Уряд розширив допомогу для ВПО. Про які категорії йдеться. 2024. 30 січ. URL : <https://suspilne.media/673226-urad-rozsiriv-dopomogu-dla-vpo-pro-aki-kategorii-jdetsa>.
26. Пугаченко О. Б., Гредякін О. М. Цілі сталого розвитку: ретроспектива, передумови прийняття, склад і суть. *Здоров'я і суспільство в умовах війни*. 2022. С. 290.
27. Руда М. В., Яремчук Т. С., Бортнікова М. Г. Циркулярна економіка в Україні: Адаптація європейського досвіду. *Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. Вип. 3, № 1. С. 212–222.
28. Серія FTSE4 Good Index. URL : <https://ua.nesrakonk.ru/ftse4good-index/>
29. Скорик М. О. Європейський досвід забезпечення сталого економічного розвитку сільських територій. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 3. С. 195–202.
30. Солодкова К., Бойчук Д. Копенгагенські та мадридські критерії вступу до Європейського Союзу: Перспективи для України. *Молодий вчений*. 2019. № 11 (75). С. 400–403.
31. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України (за матеріалами вибіркового обстеження) / Держ-стат України. 2022. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/sdhd_22.pdf

32. Україна майбутнього: вступ до ЄС, повоєнна відбудова, екологічні проблеми та енергетична незалежність очима пересічного українця. Аналітична записка на основі всеукраїнського соціологічного опитування. 2024. URL : <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2024/03/analitychna-zapyska-ukrayina-majbutnogo.pdf>
33. Федірко Б. О. Співробітництво України та Європейського Союзу у сфері реформування системи місцевого самоврядування. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. Вип. 37. С. 55–62.
34. Фонд Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля підтримує Україну в протистоянні викликам. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/fond-skhidnoevropeiskoho-partnerstva-z-enerhoefektyvnosti-ta-dovkillia-pidtrymuie-ukrainu-v-protystoianni-vyklykam-iuliia-pidkomorna>
35. Яровенко Т. С. Розвиток міст України у контексті інтеграції до ЄС. Програмний комітет. 2023. С. 220.

Додаткова література

1. Алимов О.М. Потенціал сталого розвитку України на шляху реалізації інтеграційного вибору держави / О.М. Алимов - Київ: ДУ "Ін-т економіки природокористування та сталого розвитку НАН України", 2014. - 518 с.
2. Аналіз сталого розвитку - глобальний і регіональний контексти / [наук. кер. проекту М. З. Згуровський]; Світ. центр даних з геоінформатики та сталого розв., Ін-т приклад. систем. аналізу НАН України і МОН України. - К.: НТУУ "КПІ", 2010 . Ч. 1 : Глобальний аналіз якості та безпеки життя людей / [відп. ред. В.Я. Шевчук ; виконавці: А. О. Болдак та ін.]. - 2010. - 252 с.
3. Вахович І.М. Регіональна конвергенція фінансового забезпечення сталого розвитку України: монографія/ І.М.Вахович, І.В.Ропотан.- Луцьк: Волиньполіграф, 2014.- 219 с.
4. Дронова О.Л. Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні / О.Л. Дронова; Нац. акад. наук України, Ін-т географії. - К.: Ін-т географії, 2011. - 268 с.
5. Інституціональні засади та інструментарій збалансованого природокористування / С.К. Харічков та ін. - О. :ІПРЕЕД, 2010. - 484 с.
6. Куценко В.І. Сталий розвиток: стратегія і тактика формування через призму соціогуманітарної сфери / В.І. Куценко – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2012. - 167 с.
7. Лісовський С.А. Природа і суспільство: баланс інтересів на теренах України / С.А. Лісовський. - К.: Інститут географії, 2009. – 300 с.
8. Маруняк Є.О. Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України / Наук.ред. Руденко Л.Г. – К.: Реферат, 2007. – 224 с.
9. Наукові засади розробки стратегії сталого розвитку України: монографія. –Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2012. – 714 с.
10. Розвиток України в умовах глобалізації та скорочення природно-ресурсного потенціалу /М.М. Коржнєв, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, М.М. Курило та ін. НАН України, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформац. простору. – К.: Логос,

2009. - 195 с.

11. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. – К.: Логос, 1999. – 568 с.
12. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму / Дж. Сорос - К.: Основи, 1999.- 259 с.
13. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В.Г. Потапенко – К.: НІСД, 2012. – 360 с.
14. Лісовський С.А. Основи сталого (збалансованого) економічного, соціального, екологічного розвитку / С.А. Лісовський. – Житомир, 2007. – 108 с.
15. Національна парадигма сталого розвитку України / Нац. акад. наук України, Держ. установа / За заг. ред. Б. Є. Патона. - К.: Держ. установа "Ін-т економіки природокористування та сталого розв. Нац. акад. наук України", 2012. - 71 с.
16. Немец Л.Н. Устойчивое развитие: социально-географические аспекты (на примере Украины). –Х., 2003. –383 с.
17. Оцінка виконання стану підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоханнесбург, 2002) в Україні / За ред. Л.Г. Руденко –К.: Академперіодика, 2004. – 208 с.
18. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» – Пер. з англ. - К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
19. Сталий розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього / За ред. акад. НААН України М. А. Хвесика. - К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розв. НАН України», 2012. – 465 с.
20. Стан виконання в Україні положень «Порядку денного на ХХІ століття» (2012-2012) / За ред. Руденко Л.Г. – К.: Академперіодика, 2014. – 359 с.
21. Стратегія сталого розвитку: підруч. для вищ. навч. закл. / Боголюбов В. Херсон : Олдіплюс, 2012. - 444 с.
22. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
23. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст.(географічний аспект) / Під. ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.

Список інтернет-ресурсів

1. Всесвітній банк, статистична інформація:
<http://data.worldbank.org/indicator>
2. Всесвітня організація здоров'я, статистична інформація:
http://www.who.int/gho/mdg/environmental_sustainability/en/
3. Глобальний енергетичний статистичний щорічник:
<https://yearbook.enerdata.net/>
4. Демографічні піраміди за країнами світу:
<http://populationpyramid.net/kenya/>
5. Доповідь з міжнародної конкурентоспроможності:
<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/>
6. Доповідь ООН щодо Цілей розвитку тисячоліття:
http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20rev%20%28July%201%29.pdf
7. Доповідь ООН щодо людського розвитку:
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2014>
8. Індекс Біг-Мака: <http://www.economist.com/content/big-mac-index>
9. Індекс екологічної ефективності: <http://epi.yale.edu/epi>
10. Індекс рівня окупції:
<http://www.transparency.org/cpi2013/results/>
11. Інститут світової політики, еколого-економічні показники:
<http://www.earth-policy.org/publications/C39>
12. Мережа глобального екологічного сліду:
http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/footprint_data_and_results/
13. Міжнародна морська організація:
<http://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Default.aspx>
14. Міжнародний дослідний інститут політики у сфері харчування:
<https://www.ifpri.org/about>
15. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, статистична інформація: <http://faostat3.fao.org/home/E>
16. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку:
<http://wdc.org.ua/uk/services/country-profiles-visualization>
17. Статистична інформація щодо концентрації парникових газів в

- атмосфері: <http://www.esrl.noaa.gov/gmd/ccgg/trends/graph.html>
18. Факти про здоров'я та навколишнє середовище:
<http://www.greenfacts.org/en/ecosystems/figtableboxes/table2-1-trends-use-ecosystems-provisioning.htm>
19. Фонд народонаселення ООН, статистична інформація: Режим доступу: <http://www.unfpa.org/world-population-trends>